

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta (HE 175/2018 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- Lakialoite LA 16/2016 vp Mika Niikko ps ym. Lakialoite laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta
- Lakialoite LA 25/2017 vp Ville Tavio ps ym. Lakialoite laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 56/2018 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Paulina Tallroth, oikeusministeriö
- lakimies Esa-Pekka Hänninen, Rikosseuraamuslaitos
- johtaja Pasi Oksa, Riihimäen vankila
- johtaja, professori Tapio Lappi-Seppälä, Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
- kriminaaliasiamies Marjatta Kaurala, Kriminaalihuollon tukisäätiö
- asianajaja Antti Riihelä, Suomen Asianajajaliitto
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- sisäministeriö
- Itä-Suomen hovioikeus

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

- Pirkanmaan käräjäoikeus
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Poliisihallitus

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Muutos koskisi ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmää tilanteissa, joissa vapautuva vanki ei ole rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Tällaisessa tilanteessa vanki vapautettaisiin ehdonalaisesti, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Nykyinen vastaava määräaika on kolme vuotta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2020.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 16/2016 vp laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta ehdotetaan ehdonalaisen vapautumisen sääntelyn muuttamista. Lakialoitteessa ehdotetaan, että törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin ei sovellettaisi lainkaan ehdonalaisen vapauttamisen säännöksiä, vaan näistä rikoksista tuomituilla olisi ainoastaan mahdollisuus päästä valvottuun koevapauteen kuusi kuukautta ennen rangaistuksen päättymistä. Lisäksi lakialoitteessa ehdotetaan, että muissa rikoksissa pääsääntöä lyhyempien ehdonalaisen vapauttamisen määräosien soveltaminen olisi mahdollista, jos vanki ei ole rikosta edeltäneiden kuuden vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Nuorten rikoksentekijöiden osalta edellä mainittu määräaika olisi neljä vuotta.

Lakialoitteessa LA 25/2017 vp laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta ehdotetaan ehdonalaisen vapautumisen sääntelyn muuttamista siten, että pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan törkeästä rikoksesta annettu vankeusrangaistus on kuitenkin suoritettava kokonaan vankilassa.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Ehdonalaisen vapautumisen sääntelyn muutos

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 2 c luvun 5 §:ää muutetaan siten, että vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Voimassa olevan lainsäädännön mukainen määräaika on kolme vuotta. Ehdotus merkitsee näin rikosoikeudellisen järjestelmän ankaroitumista ehdonalaisen vapauttamisen suhteen. Sääntely koskee tilannetta, jossa ehdonalaisen vapautumisen osalta vankia voidaan pitää niin sanottuna ensikertalaisena.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa siihen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Esitys perustuu pääministeri Sipilän hallituksen strategiseen ohjelmaan. Esityksen perustelujen mukaan (HE, s. 18) ehdotetun muutoksen tavoitteena on parantaa ehdonalaisten vapautumisen järjestelmää siten, että se on oikeudenmukainen ja uskottava. Perustelujen mukaan oikeudenmukaisuuden kannalta voimassa olevan lainsäädännön mukaista kolmen vuoden rikoksetonta aikaa on pidetty liian lyhyenä. Tätä on esityksen mukaan pidetty myös uskottavuuden kannalta hankalana.

Rikosoikeusjärjestelmässä on vakiintuneesti pidetty hyväksyttävänä sitä, että ensikertainen vanki vapautuu suoritettuaan lyhyemmän osan vankeusrangaistuksestaan kuin useamman kerran vankeusrangaistusta suorittanut. Esityksen tavoin (HE, s. 17) lakivaliokunta pitää edelleen perusteltuna myös sitä, että henkilöt, jotka edellisen vankilasta vapautumisen jälkeen eivät pitkään aikaan ole syyllistyneet ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavaan rikokseen, vapautetaan ehdonalaaisesti suoritettuaan lyhyemmän ajan rangaistuksestaan.

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavan vangin ehdonalainen vapauttaminen on voimassa olevan lain mukaan pääsääntö. Ehdonalaisten vapauttamisen järjestelmä on keskeinen osa hallitua ja suunnitelmallista vapauttamisprosessia. Vankien asteittaisen vapauttamisen tavoitteena on luoda vapautuvalle vangille niin sanottu vapautumispolku, jota seuraten hän voi jatkossa elää rikoksetonta elämää. Tällä pyritään edesauttamaan rikoksenteekijöiden sijoittumista takaisin yhteiskuntaan (vankeuslain (767/2005) 1 luvun 2 §). Asteittaisella vapauttamisella lisätään myös yhteiskunnan turvallisuutta, kun rikoksenteekijän valvonnan intensiivisyyttä lasketaan portaittain ja samalla hänen vastuunsa ja valmiutensa elää rikoksetonta elämää lisääntyvät (ks. HE, s. 3). Lakivaliokunta pitää ehdonalaisten vapauttamisen järjestelmää tärkeänä osana toimivaa rangaistusjärjestelmää.

Esityksessä todetaan (s. 17), että järjestelmää tarkasteltaessa tulee kuitenkin arvioida, onko voimassa olevaa kolmen vuoden aikaa edellisen vapautumisen ja uuden ehdottomaan vankeuteen johtavan rikoksen välissä pidettävä oikeudenmukaisena ja oikeasuhtaisena. Kysymys on vankilassa suoritettavan rangaistuksen pituudesta, joten sillä on olennainen merkitys paitsi yksilön myös seuraamusjärjestelmän kannalta. Kolmen vuoden aikaa on esityksen mukaan pidetty lyhyenä esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa henkilö syyllistyy vakavaan rikokseen ja vapautuu suoritettuaan rangaistuksestaan puolet. Varsinkin pitkissä rangaistuksissa määräosien ero, kahden kolmanneksen ja puolen rangaistusajan suorittamisen välillä, on tuntuva. Tästä aiheutuvia epäkohtia voidaan esityksen mukaan vähentää pidentämällä edellisen vapautumisen ja uuden ehdottomaan vankeusrangaistukseen johtavan rikoksen välistä aikaa. Esityksestä ilmi käyvin tavoin (HE, s. 18) säännönmukaisen ehdonalaisten vapauttamisen järjestelmässä määräosien ja niiden soveltamisen edellytysten oikeasuhtaisuus korostuvat.

Esityksestä ilmi käyvin tavoin (s. 4 ja 17) voimassa olevaa kolmen vuoden rikoksettomana ajan vaatimusta ei ole yksityiskohtaisesti perusteltu. Ennen vuotta 1976 mainittu määräaika oli nyt esityksessä ehdotettu viisi vuotta.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Perustuslakivaliokunnan esityksestä antamassa lausunnossa (PeVL 56/2018 vp, s. 2) todettua vastaavasti lakivaliokunta pitää valitettavana, että esitys on osin pintapuolisesti perusteltu. Edellä selostetun valossa sekä hallituksen esityksen ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta kuitenkin kokonaisuutena arvioiden pitää ehdotettua muutosta lähtökohtaisesti hyväksyttävänä. Valiokunnan näkemyksen mukaan ehdotettu muutos ei myöskään muuta rangaistuksen täytäntöönpanoa siinä määrin ankaraksi, että sääntely muodostuisi oikeasuhtaisuuden kannalta ongelmalliseksi.

Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 56/2018 vp, s. 2) todennut, että lakivaliokunnan on syytä tarkastella, johtaako lakiehdotus ongelmalliseen sanktiokumulaatioon.

Lakivaliokunta toteaa, että hyväksyttäviin rikosten ennaltaehkäisyä koskeviin perusteisiin sekä oikeasuhtaisuusnäkökohtiin perustuen on asianmukaista, että lainsäädännössä mahdollistetaan rikoksen uusijoihin sovellettavan ankarampaa rikosoikeudellista kohtelua kuin ensikertalaisiin. Sanktiokumulaatio merkitsee nyt käsiteltävän esityksen yhteydessä sitä, että rikoksen uusiminen voi vaikuttaa rikosoikeudellista kohtelua ankaroitavasti usealla eri tavalla.

Rikoksen uusiminen on rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu rangaistuksen koventamisperuste. Uusiminen huomioidaan myös rikoslain 2 c luvun 12 §:ssä tarkoitettuihin tavoin yhdistelmärankaistukseen liittyen koventamisperusteena. Uusiminen voi vaikuttaa myös siihen, että tekijälle tuomitaan lajissaan ankarampi rangaistus, koska tekijän aikaisempi rikollisuus voi vaikuttaa rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuna ehdollisen vankeuden esteperusteena. Uusiminen vaikuttaa myös rangaistuksen täytäntöönpanovaiheessa, esimerkiksi nyt käsiteltävän esityksen kohteena olevan ehdonalaisen vapauttamisen ajankohtaa arvioitaessa. Uusiminen on sinällään merkityksellinen seikka myöskin rikoslain 2 c luvun 14 §:ssä tarkoitetuissa jäänösrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevissa tilanteissa.

Edellä mainitut rangaistuksen ankaroitamismahdollisuudet sisältyvät jo voimassa olevaan lainsäädäntöön. Sama koskee edellä todettuihin tavoin useamman vuoden rikoksettoman ajan vaatimusta pääsääntöä lyhyemmän ehdonalaisen vapauttamisen määräajan soveltamiseksi rikoksenuusijoihin. Esitystä ja saamaansa selvitystä arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että mahdollinen sanktiokumulaation riski sisältyy uudistuksiin, joilla rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään tehdään yksittäisiä järjestelmää ankaroitavia muutoksia. Tämä koskee myös nyt käsiteltävää esitystä. Edellä todettuihin tavoin lakivaliokunta ei kuitenkaan pidä ehdotettua kahden vuoden rikoksettoman ajan pidennystä tässä yhteydessä perusteettomana tai suhteettomana järjestelmän ankaroitamisena. Asiaa arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että ehdotettu muutos ei johda myöskään sellaiseen sanktiokumulaation riskiin, jota olisi pidettävä esityksen hyväksymisen kannalta ongelmallisena.

Lakivaliokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä arvioidaan tulevaisuudessa kokonaisuudessaan. Arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että eri seuraamusjärjestelmän osatekijät muodostavat johdonmukaisen ja oikeasuhtaisen kokonaisuuden ja seuraamusjärjestelmää koskeva sääntely muodostuu kokonaisuudessaan selkeämmäksi. Lakivaliokunta on kiinnittänyt huomioita rangaistusjärjestelmän kokonaisvaltaisen tarkastelun tarpeeseen myös aiemmin (LaVM 10/2018 vp, s. 11 ja LaVM 9/2018 vp, s. 9). Valio-

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

kunnan saaman selvityksen mukaan seuraamusjärjestelmän kokonaistarkastelu sisältyy oikeusministeriön tulostavoitteisiin vuosille 2019—2022. Valiokunta pitää tätä myönteisenä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kokonaistarkastelussa arvioidaan seuraamusjärjestelmää ja kriminaalipoliittikkaa kokonaisuutena ottaen huomioon myös ennaltaehkäisevien toimien, kuten päihdehoidon, merkitys.

Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneet

Rikoslain 2 c luvun 5 § on rakennettu siten, että alle 21-vuotiaana rikoksen tehneisiin sovelletaan lievempiä määräosia ehdonalaisten vapauttamisen suhteen kuin muihin. Tähän ei esityksessä ehdoteta muutosta. Lakivaliokunta painottaa, että voimassa olevassa säännöksessä omaksutulle ratkaisulle on hyväksyttävät nuorten rikosoikeudelliseen erityiskohteluun liittyvät perusteet. Esityksen perusteluissa (s. 5) tuodaan esiin se, että vankeusrangaistus merkitsee nuorelle vakavaa syrjäytymisuhkaa. Jos nuorena rikoksen tehnyt henkilö kuitenkin tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, vankilassaoloaika on syrjäytymisen ja laitostieteeseen ehkäisemiseksi pyrittävä rajoittamaan niin lyhyeksi kuin se rangaistusjärjestelmän yleisen hyväksyttävyyden kannalta suinkin on mahdollista (HE, s. 5).

Ehdotettu muutos johtaisi kuitenkin käytännössä siihen, että myös nuorten ja lasten ehdonalaista vapauttamista koskeva sääntely ankaroituisi. Valiokunnan mielestä tätä voidaan pitää ongelmallisena ottaen huomioon lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) 37 artiklan b kohta, jonka mukaisesti lapsen vangitsemiseen on turvauduttava vasta viimesijaisena ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunta on aiemmin tämän vuoksi pitänyt ongelmallisena hallituksen esitykseen HE 262/2004 vp sisältynyttä ehdotusta, jolla olisi ankaroitettu nuorten rikoksentekijöiden pääsyä ehdonalaiseen vapauteen. Mainitussa esityksessä ehdotettiin, että kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta tuomittu olisi päästetty ehdonalaiseen vapauteen, kun hän olisi suorittanut puolet rangaistuksesta. Perustuslakivaliokunta katsoi tuolloin, että lakivaliokunnan oli syytä harkita sääntelyn tarkistamista niin, että ainakaan lapsiin sovellettaviksi tulevat säännökset eivät johda tosiasiallisten vapaudenmenetyksien pitenemiseen nykyisestä (PeVL 21/2005 vp, s. 4). Tuolloin lakivaliokunta katsoi perustuslakivaliokunnan tavoin, että hallituksen esityksessä ehdotettua ei ollut syytä toteuttaa. Lakivaliokunta päätyi katsomaan, että alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomitun tuli päästä ehdonalaiseen vapauteen suorittettuaan rangaistuksesta yhden kolmasosan, jos hän ei rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, tai jos mainittu edellytys ei täyty, suorittettuaan rangaistuksesta puolet (LaVM 9/2005 vp, s. 4).

Nyt käsiteltävänä oleva ehdotus muuttaa myös alle 21-vuotiaana rikoksen tehneiden suhteen rikoksettoman määrärajan vaatimuksen viiteen vuoteen. Muutos vaikuttaa suhteellisesti enemmän nimenomaan nuoriin rikoksentekijöihin, koska viiden vuoden ajanjakso saattaa kattaa suhteellisesti melko suuren osan nuoren henkilön elämästä, myös rikosoikeudellista vastuuikärajaa koskeva rikoslain 3 luvun 4 §:n 1 momentin sääntely huomioon ottaen. Tämän vuoksi muutos käytännössä johtaisi siihen, että alle 21-vuotiaana rikoksen tehneiden suhteen ehdonalaista vapauttamista lievemmän määrärajan suorittamisen jälkeen koskevalle sääntelylle jäisi melko vähäinen soveltamisala tilanteissa, joissa nuori on aiemmin tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen viiden rikoksettoman vuoden määräaika kattaisi ikävuodet 15—20. Alle 21-vuotiaaseen rikoksenuusijaan ei näin käytännössä voisi enää juuri soveltaa ehdonalaista vapauttamista yhden kolmasosan suorittamisen jälkeen. Toteutuessaan esitys johtaisi tilanteeseen, jossa lapsiin ja nuoriin sovellettaviksi tulevat säännökset johtaisivat tosiasiallisten vapaudenmenetysaikojen pitenemiseen nykyisestä, mitä eduskunnan perustuslakivaliokunta on aiemmin pitänyt ongelmallisena (PeVL 21/2005 vp, s. 4/II).

Nyt käsillä olevaa esitystä tarkastellessaan eduskunnan perustuslakivaliokunta on edellä mainitussa lausunnossaan (PeVL 21/2005 vp) esittämänsä sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksen 37 artiklan b kohtaan viitaten todennut, että käsillä oleva hallituksen esitys johtaisi tilanteeseen, jossa lapsiin ja nuoriin sovellettaviksi tulevat säännökset johtaisivat tosiasiallisten vapaudenmenetysaikojen pitenemiseen nykyisestä (PeVL 56/2018 vp, s. 2—3). Lausunnon mukaan lakivaliokunnan olisi syytä harkita sääntelyä rajattavaksi siten, että ehdotettua muutosta ei sovellettaisi alle 21-vuotiaana rikoksen tehneisiin.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta katsoo, että ehdotettu muutos tulee rajata siten, että sitä ei sovelleta alle 21-vuotiaana rikoksen tehneisiin henkilöihin. Tämä vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että lakiehdotuksessa tarkoitettua rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentin sääntelyä tarkistetaan tältä osin. Tämä merkitsee sitä, että ehdotettua säännöstä muutetaan siten, että alle 21-vuotiaana tehdyn rikoksen osalta rikoksettoman ajan vaatimus on edelleen kolme vuotta. Muilta osin vaatimus on esityksessä ehdotettu viisi vuotta.

Nykyinen sekä esityksessä ehdotettu rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentti on melko pitkä ja lainsäädäntöteknisesti monimutkainen. Momentti sisältää ehdonalaisen vapauttamisen osalta säännökset sekä pääsääntöisistä määräosista että lievemmistä rikoksettoman ajan perusteella suoritettavista määräosista sekä aikuisten että alle 21-vuotiaana rikoksen tehneiden osalta. Edelleen momentti sisältää tarkempia säännöksiä määräosia koskevien säännösten soveltamiseen ja niiden laskemiseen liittyen. Hallituksen esityksessä momentin rakenteeseen ei ehdoteta muutosta.

Ymmärrettävyyden lisäämiseksi lakivaliokunta ehdottaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostetuin tavoin koko rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamista siten, että esityksessä muutettavaksi ehdotettu pykälän 2 momentti jaetaan kolmeksi momentiksi. Valiokunnan ehdottamassa muodossa pykälän 2 momentti sisältää ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset sekä pääsääntöisestä määräosasta että lievemmästä rikoksettoman ajan perusteella suoritettavasta määräosasta aikuisten osalta. Tältä osin rikokseton aika on esityksen mukaisesti viisi vuotta. Pykälän uusi 3 momentti puolestaan sisältää ehdonalaisen vapauttamisen osalta säännökset sekä pääsääntöisestä määräosasta että lievemmästä rikoksettoman ajan perusteella suoritettavasta määräosasta alle 21-vuotiaana rikoksen tehneiden osalta. Tälle kohderyhmälle rikokseton aika on esityksestä poiketen voimassa olevan lain mukaisesti kolme vuotta. Pykälän uusi 4 momentti sisältää voimassa olevaa sääntelyä sisällöltään asiallisesti vastaavat tarkemmat säännökset määräosia koskevien säännösten soveltamiseen ja niiden laskemiseen liittyen. Lakivaliokunnan edellä ehdottaman lainsäädäntötekni­sen muutoksen johdosta voimassa oleva 3 momentti siirtyy uudeksi 5 momentiksi. Pykälän 1 momentti säilyy muuttumattomana.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Lakivaliokunnan edellä ehdottama muutos edellyttää myös rikoslain 2 c luvun 6 §:n sekä 7 §:n 1 momentin tarkistamista. Kyseisissä säännöksissä tulee viitata 2 c luvun 5 §:n 2 momentin lisäksi uuteen 3 momenttiin.

Lakivaliokunnan edellä ehdottamat muutokset edellyttävät tarkistuksia myös lakiehdotuksen johdolauseseseen sekä lakiehdotuksen nimikkeeseen.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Laki rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta

2 c luku. Vankeudesta ja yhdistelmärangaistuksesta

5 §. Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen. Pykälä sisältää säännökset ehdonalaisen vapauden määritelmästä ja määräytymisestä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vain pykälän 2 momenttia siten, että vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Voimassa olevan lainsäädännön mukainen määräaika on kolme vuotta.

Edellä yleisperusteluissa selostetuista syistä lakivaliokunta ehdottaa esitetyn muutoksen rajaimista siten, että sitä ei sovelleta alle 21-vuotiaana rikoksen tehneisiin henkilöihin. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa, että alle 21-vuotiaana tehdyn rikoksen osalta rikoksettoman ajan vaatimus on edelleen kolme vuotta. Edellä yleisperusteluissa selostetuista lakiteknisistä syistä lakivaliokunta ehdottaa kuitenkin koko 5 §:n sääntelyn muuttamista siten, että ehdotetun 2 momentin sääntely jaetaan kolmeen momenttiin alle 21-vuotiaana tehtyä rikosta koskevin tarkistuksin seuraavasti:

Pykälän 1 momenttia ei ole tarpeen sisällöllisesti muuttaa. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin sisällytetään hallituksen esitystä vastaava muutos, jonka mukaan vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet. Mainittu viiden vuoden aika korvaa nykyisin voimassa olevan kolmen vuoden ajan. Voimassa oleva säännös, jonka mukaan määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava pääsäännön mukaan päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa, ei muutu. Lakivaliokunta ehdottaa, että 2 momentissa ei kuitenkaan enää säädetä alle kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavan nuoren rikoksenuusijan ehdonalaisesta vapauttamisesta. Tätä ryhmää koskevat säännökset sisältyvät lakivaliokunnan ehdottamaan uuteen 3 momenttiin.

Valiokunta ehdottaa, että pykälään sisällytetään uusi 3 momentti, joka sisältää säännökset alle kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella vankeusrangaistusta suorittavan vangin ehdonalaisesta vapauttamisesta. Säännös muodostaa nuorta rikoksentehtyjää koskevan poikkeuksen 2 momentissa säädetyistä määräosista ja uutta rikosta edeltäneen ajan kulumi-

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

sesta. Mainittua 3 momenttia sovelletaan aina, kun kysymyksessä on henkilö, joka on kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehnyt rikoksen. Valiokunnan ehdotuksen mukaan rikoksen kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehnyt vanki, joka ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu yksi kolmasosa. Rikoksenuusijaan, joka ei ole täyttänyt kahtakymmentäyhtä vuotta, tehdessään uuden rikoksen, josta hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, sovelletaan näin ollen ehdonalaisessa vapauttamisessa lyhyempää aikaa vankilasta vapautumisen jälkeen kuin mitä 2 momentissa säädetään.

Valiokunnan ehdottama sääntely merkitsee, että 3 momentin mukaisen kolmen vuoden ajan soveltaminen päättyy rikoksenuusijan täyttäessä kaksikymmentäyksi vuotta. Näin on myös, vaikka uusi rikos tehdään välittömästi tai pian rikoksenuusijan täytettyä kaksikymmentäyksi vuotta. Rikoksenuusijaan sovelletaan mainitun ajankohdan jälkeen aina ehdotettua 2 momenttia. Tämän mukaan ehdonalaisen vapauttamisen lyhyemmän määräajan soveltaminen edellyttää, että edellisestä vankilasta vapauttamisesta on kulunut viisi vuotta.

Valiokunnan ehdotuksessa säilyy ennallaan voimassa oleva pääsääntö, jonka mukaan määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava henkilö, joka ei rikoksen tehdessään ole täyttänyt kahtakymmentäyhtä vuotta, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet.

Valiokunnan ehdottama 3 momentti vastaa määräosien osalta nykyisen 2 momentin sääntelyä kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella vankeusrangaistusta suorittavan vangin ehdonalaisesta vapauttamisesta.

Valiokunta ehdottaa, että pykälään sisällytetään uusi *4 momentti*. Momentissa säädettäisiin siitä, että 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen lyhyempien määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden viiden tai kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitettusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitettusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitettusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitettusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitettusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitettusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Momentti sisältäisi säännöksen myös siitä, että määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Edelleen momentti sisältäisi säännöksen, jonka mukaan rikoslain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista.

Momentti vastaa uutta viiden vuoden määräaikaa koskevaa täydennystä lukuun ottamatta voimassaolevan 2 momentin kolmatta, neljättä ja viidettä virkettä. Samalla poistetaan vanhentunut viittaus rikoslain 2 c luvun 12 §:n 1 momenttiin, kuten hallituksen esityksessä on 2 momentin osalta ehdotettu (HE, s. 21). Mainittu säännös on uudistettu sisällöllisesti täysin lailla 800/2017.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Valiokunta ehdottaa uutta 5 momenttia, jonka mukaan ehdonalaiseen vapauteen päästäminen on mahdollista, kun vankeusrangaistuksesta on suoritettu 14 päivää. Momentti vastaa sisällöllisesti voimassa olevaa 3 momenttia.

Valiokunnan edellä ehdottamat muutokset edellyttävät tarkistusta myös lakiehdotuksen *johtolauseeseen*.

6 §. Ehdonalainen vapauttaminen yhteisestä vankeusrangaistuksesta. Pykälää ei esityksessä ehdoteta muuttavaksi. Pykälä sisältää viittauksen 5 §:n 2 momenttiin. Lakivaliokunta ehdottaa, että 6 pykälään lisätään viittaus myös 5 §:n 3 momenttiin. Muutos on tarpeen valiokunnan edellä ehdottaman 5 §:n rakenteen muutoksen johdosta, sillä 5 §:n 2 momentissa aikaisemmin säädetyistä määräosista säädettäisiin sekä 2 että 3 momentissa. Valiokunnan ehdottamalla muutoksella ei ole vaikutusta ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmän määräosiin.

Valiokunnan ehdottama muutos edellyttää tarkistusta myös lakiehdotuksen *nimikkeeseen ja johtolauseeseen*.

7 §. Ehdonalainen vapauttaminen samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaista vankeusrangaistuksista. Pykälää ei esityksessä ehdoteta muuttavaksi. Pykälän 1 momentti sisältää viittauksen 5 §:n 2 momenttiin. Lakivaliokunta ehdottaa 7 §:n muuttamista siten, että pykälän 1 momenttiin lisätään viittaus myös 5 §:n 3 momenttiin. Muutos on tarpeen valiokunnan edellä ehdottaman 5 §:n rakenteen muutoksen johdosta, sillä 5 §:n 2 momentissa aikaisemmin säädetyistä määräosista säädettäisiin sekä 2 että 3 momentissa. Muutoksella ei ole vaikutusta ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmän määräosiin.

Valiokunnan ehdottama muutos edellyttää tarkistusta myös lakiehdotuksen *nimikkeeseen ja johtolauseeseen*.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 16/2016 vp laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta ehdotetaan ehdonalaisen vapautumisen sääntelyn muuttamista. Lakialoitteessa ehdotetaan, että törkeisiin henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin ei sovellettaisi lainkaan ehdonalaisen vapauttamisen säännöksiä, vaan näistä rikoksista tuomituilla olisi ainoastaan mahdollisuus päästä valvottuun koevapauteen kuusi kuukautta ennen rangaistuksen päättymistä. Lisäksi lakialoitteessa ehdotetaan, että muissa rikoksissa pääsääntöä lyhyempien ehdonalaisen vapauttamisen määräosien soveltaminen olisi mahdollista, jos vanki ei ole rikosta edeltäneiden kuuden vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Nuorten rikoksentekijöiden osalta edellä mainittu määräaika olisi neljä vuotta.

Lakialoitteessa LA 25/2017 vp laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta ehdotetaan ehdonalaisen vapautumisen sääntelyn muuttamista siten, että pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan törkeästä rikoksesta annettu vankeusrangaistus on kuitenkin suoritettava kokonaan vankilassa.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Lakialoitteissa ehdotetut muutokset merkitsisivät hallituksen esityksessä esitettyä merkittävästi enemmän rikosoikeudellisen järjestelmän ankaroittamista ehdonalaisten vapauttamisen suhteen. Myös lakialoitteissa ehdotettujen muutosten arvioitujen kustannukset olisivat merkittävästi hallituksen esityksessä ehdotettua suuremmat. Hallituksen esityksessä tarkoitettujen ehdotusten vuotuisen lisäkustannus on noin 2,2 miljoonaa euroa (HE, s. 19). Hallituksen esityksen mukaan lakialoite LA 16/2016 vp aiheuttaisi noin 58 miljoonan euron kustannukset päivittäisen vankiluvun kasvun johdosta. Lisäksi aloitteessa esitetystä aiheutuisi merkittäviä lisämääräraharahatarpeita uusien vankiloiden rakentamiseksi (HE, s. 16). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan lakialoitteen LA 25/2017 vp kustannusvaikutukset olisivat vielä merkittävämmät.

Lakivaliokunta puoltaa rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja ehdonalaisten vapauttamisen järjestelmän tarkistamista hallituksen esityksen pohjalta edellä esitetyn tarkistuksin. Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa, että *lakialoitteet hylätään*.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 175/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hylkää lakialoitteisiin LA 16/2016 vp, 25/2017 vp sisältyvät lakiehdotukset.

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

rikoslain 2 c luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 2 c luvun 5 ja 6 § sekä 7 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 § laeissa 780/2005 ja 1099/2010, 6 § laissa 780/2005 ja 7 §:n 1 momentti laissa 800/2017, seuraavasti:

5 §

Ehdonalaisten vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

Ehdonalaisten vapauttaminen tarkoittaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangin päästämistä suorittamaan loppuosa rangaistuksesta vapaudessa. (Uusi)

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainittujen määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden viiden vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitetusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitetusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, päästetään määräaikaista vankeusrangaistusta kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella suorittava vanki ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan puolet. Rikoksen kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehnyt vanki, joka ei ole rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu yksi kolmasosa. (Uusi 3 mom.)

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen lievempien määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden viiden tai kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitetusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitetusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista. (Uusi 4 mom.)

Ehdonalaiseen vapauteen päästäminen on mahdollista, kun vankeusrangaistuksesta on suoritettu 14 päivää. (Uusi 5 mom.)

6 § (Uusi)

Ehdonalainen vapauttaminen yhteisestä vankeusrangaistuksesta

Jos yhteistä vankeusrangaistusta suorittavan eri rikokset johtaisivat 5 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen eri määräosien soveltamiseen, hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen niistä suuremman mukaan.

Valiokunnan mietintö LaVM 20/2018 vp

7 § (Uusi)

Ehdonalainen vapauttaminen samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaisista vankeusrangaistuksista

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaisia vankeusrangaistuksia suorittava vanki pääsetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksesta ajan, joka saadaan laske-
malla yhteen kustakin rangaistuksesta suoritettava aika siihen vaikuttavan 5 §:n 2 ja 3 momentis-
sa tarkoitetun määräosan mukaan. Määräosia yhteen laskettaessa päivän osia ei oteta huomioon.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Rikokseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, ja siitä seuraavan rangaistuksen täy-
täntöönpanoon sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

— — — — —

Helsingissä 19.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
varapuheenjohtaja Eva Biaudet r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Ari Jalonen sin
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Antti Rantakangas kesk
varajäsen Sanna Marin sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto